

Evo onda ovako stoji cijelo ovo pitanje pred našim očima: Ateistički učenjaci kažu: Prirodni su zakoni apsolutno nužni. Tu je apsolutno isključena svaka iznimka. Znanost pak kaže: »Prirodni je zakon, da živeće biće nastaje samo iz živećeg bića«. Ateistički učenjaci kažu: »Mi ne možemo inače, te bismo priznali kakovu iznimku ovog zakona«. Čudnovata je uistinu sva ova stvar! Dakle to učenjačko uvjerenje nije tako tvrdo, da su prirodni zakoni apsolutno nužni i da ništa ne postoji izvan ovih prirodnih zakona. Kad će ova gospoda prestati, da sebe i druge zavaravaju?

Ateista Renan piše: »Ako je čudo i nadahnuće stalnih knjiga nešto stvarna, onda je naša metoda (koja isključuje svako Božje djelovanje), skroz odvratna« (Cfr. Donat, Cosm. 126). Tu možemo kazati: Ako ima na zemlji živećih bića (a to uključuje Božje djelovanje), onda je metoda onih ateističkih učenjaka (koja isključuje svako Božje djelovanje) odvratna. Na zemlji pak postoje živeća bića. Dakle je metoda onih ateista odvratna, odurna.

E. Springer D. I.

DOGMATSKI RAZVITAK.

I dogme imaju svoj razvitak. To nam pokazuje i nicejski sabor (325), jer je i on dio tog razvitka, kako ćemo niže vidjeti. U dogmatskom razvitku razlikujemo tri stvari: bit ili supstanciju, bitna svojstva i posebne zakone tog razvijanja.

1. Što je dogmatski razvitak?

Dogmatski razvitak¹⁾ sastoji u sukcesivnoj spoznaji i predlaganju objavljenе nauke u katoličkoj Crkvi. Već je sv. Augustin napisao o dogmatskim definicijama: »Otvara se što je bilo zatvoreno, i spoznaje se što je bilo sakruto. *Aperitur quod clausum erat et cognoscitur quod latebat*« (De baptismo II, 4). Još je jasnije to kazao Vinko Lerinski g. 434: »Zar nema u Crkvi napretka u vjeri? Ima, dapače i velikog! Ali taj je napredak takov, da je on napredak u vjeri, ne promjena. Neka dakle napreduje i jako poraste uvidavnost, spoznaja i mudrost bilo pojedinih ljudi bilo zajednice, ali u istom pravcu t. j. u istim dogmama i u istom njihovom smislu«

¹⁾ cf. R. Schultes, *Introductio in historiam dogmatum*, Paris 1922; Marin-Sola, *L' Evolution homogene du dogme catholique*, Freiburg 1924; A. Rademacher, *Der Entwicklungsgedanke in Religion u. Dogma*, 1914; E. Krebs, *Dogma u. Leben* 1921; M. Rackl, *Lebenskräfte im Dogma* 1924.

(Commonit. 23, al. 28). I Vatikanski je sabor izričito spomenuo Vinka Lerinskog i definirao je, da je zadatak Crkve očuvanu vjeru »vjerno čuvati i nepogrešno tumačiti« tako, da jednom definirane dogme valja držati vazda u već jednom određenom smislu. Istu je nauku naglasio i Pijo X. u protumodernističkoj vjeroispovijesti.

I bit dogme potkrepljuje ovu crkvenu nauku. Ta dogma nije drugo nego istina ili nauka, koju je Bog objavio i Crkva nam predlaže na vjerovanje. Objava je već dovršena, ali spoznaja i predlaganje tih objavljenih nauka napreduje u Crkvi lagano te postaje tako zapravo sadržajem dogmatskog razvitka. Vrhunac je tog razvitka u dogmatskim definicijama, koje izriče papa ili općeniti sabor. Kad je koja objavljena nauka dovoljno i pravo spoznata, Crkva odobrava tu nauku i postavlja je kao vjersku nauku, ili, ako se o kojoj objavljenoj nauci sumnja, negira, iskrivljuje, Crkva onda osuđuje krivo tumačenje ili nijekanje. To možemo zapaziti u svakom dogmatskom razvitku. Tako je na Vatikanskom saboru definirana nauka o primatu i nepogrešivosti rimskog biskupa protiv onih koji su to nijekali (protestanti, skizmatički Grci, starokatolici i t. d.) ili su to izvrćali (galikanizam i febronianizam). Tako je bilo i na nicejskom saboru.

Sve je katoličko kršćanstvo vjerovalo od početka u Kristovo božanstvo. No već u 2. vijeku nastade pitanje: Kako je Krist Bog? Ispočetka je odgovor bio ispravan: Krist je Bog kao Sin Božji, Riječ Božja, koja se uputila. No odmah je slijedilo drugo pitanje: Kako može u Božju biti sin? U kome je odnosu Riječ prema Ocu, prema biti Božjoj? Tako se počelo raspravljati o smislu i sadržaju te kršćanske temeljne dogme. Odgovor teologa nije bio odmah u početku potpuno tačan. Jedan je njihov dio potpuno priznavao božanstvo Kristovo, ali kao neku vrst subordinacionizma (Origenes), koji je Sina podvrgao Ocu. Ti su teolozi stajali na stanovištu dogme, i ako je nijesu sasvim dobro tumačili. Na protiv je drugi pravac, kome je bio na čelu Arij, išao dalje te je zanijekao i dogmu, t. j. vječnost i božanstvo Riječi Božje i time i božanstvo Kristovo. To je izazvalo protivnost i došlo do toga, da je nicejski sabor osudio Arija kao krivovjerca i tačno je označio odnos između Oca i Sina, logosa i božanske supstancije, te je definirao da su iste biti Otac i Sin. To nije bila nova nauka, nego samo dublja spoznaja i oznaka smisla i sadržaja stare vjere pomoću znanstvenog formuliranja.

2. Apsolutna dogmatska istina.

Dogmatski razvitak sastoji, kako smo eto vidjeli, u spoznaji smisla i sadržaja objave. Tai je proces u svome postojanju podvrgnut neodlučnosti, čak i zabludama, ali tako, da Crkva zabaci kriva tumačenja a pravo značenje Crkva priznaje i sankcionira ili

ustane protiv zablude. Dakle tu imamo nepogrešivi sud Crkve o pravom smislu objave Božje. Na tome se temelji apsolutna dogmatska istina, pa se stoga dogma ni ne mijenja. I tu nauku potvrđuje nicejski sabor.

Koji je bio smisao i koje značenje, kad su se pozvali na sabor? Očividno je sabor pozvan u tu svrhu i u tom uvjerenju, da će ukupna Crkva preko svojih zastupnika, biskupa i pape, konačno odlučiti o nabačenom pitanju, pa će tako napokon biti i definirano što se mora vjerovati: to mi zovemo dandanas definiranjem. Poziv i saborska odluka uključuje već postojeće vjersko uvjerenje, da je cjelokupna Crkva, da je opći sabor nepogrešiv u vjerskim stvarima. I sam sabor potvrđuje to uvjerenje, jer svoju definiciju postavlja kao vjersku nauku, dakle kao Božju istinu. No to potvrđuju i svi vjernici, jer su nicejsku definiciju poprimili kao vjersku nauku i tvrdo se je držali. Starina nije ništa znala o racionalističkom ili Güntherijanskom ili modernističkom shvaćanju.

3. Zakoni dogmatskog razvitka.

Na trećem ćemo mjestu ogledati u nicejskoj definiciji zakone dogmatskog razvitka. I kod dogmatskog razvitka možemo naime govoriti o stalnim zakonima, t. j. o nekim značajnim bilješkama i pojavama, koje ih prate i sačinjavaju njihovu konkretnu povjesnu vrst. Da ogledamo nekoje glavnije.

a) **Prvi je zakon:** dogmatski razvitak ide **lagano**. To je lako protumačiti. Svaki razvitak, pa i u prirodi, lagano stupa. Ovo osobito vrijedi o duhovnom čovječjem razvitku, kako to pokazuje kulturna i znanstvena povijest. A i mi sami možemo na sebi opaziti, kako se duševno lagano i tromo razvijamo. Taj se općeniti zakon javlja i u povijesti dogmi, jer ta sastoji u sve većoj spoznaji najtežih i najvećih pitanja. Nije čudo, što tu treba mnogo vremena, dok se napravi opet koji novi odlučni korak, dok dođe jedna dogma do definicije. Tu možemo povjesnički dokazati, kako je utrošeno kroz stotine godina toliko intenzivnog rada u silnim kontroversama, dok je nova spoznaja dozrela za definiciju, dok se je Crkva odlučila na definiciju. To nam pokazuje i nicejski sabor u svojoj dogmatskoj definiciji.

Tu su morale nastati vanjske prilike, koje će omogućiti držanje općeg sabora, što je moglo tek onda biti kada su se rimsko carstvo i Crkva izmirili. Međutim se raspravljalo o pitanju. Ono se javilo već kod apologeta drugog vijeka (Justin, Teofil i Tertulijan), o njemu teološki pišu Origines i Novacijan. Odgovori se vrte između monarhijanizma i subordinacijanizma, dok nije arianska hereza tražila crkvenu definiciju. Tako je nicejska definicija rezultat teološkog rada kroz 200 godina.

b) **Drugi je zakon dogmatskog razvitka:** razvitak **ne ide u-**

pravnim pravcem i direktnim, nego obilazeći amo tamo. I tu je opća ljudska pojava. Kako kod većine ljudi ne ide njihova volja ravno prema cilju, tako ni spoznaja ne stupa ravnim pravcem; volja i um većine ljudi stoji pod uplivom vanjskih okolnosti, koje ih onda zavode. Ovakov vanjski upliv djeluje osobitim načinom u dogmatskom razvitku. To nam tumači, što gotovo sve dogme prodoše nekom vrsti svog križnog puta. Sjetimo se tu samo dogme o Bezgrešnom začecu, o primatu i nepogrešivosti papinjoj. Budući da je nicejska definicija dogma kao svaka druga, to je i ona morala doživjeti obilaženja: monarhijanizam, subordinacijonizam i arijanizam označuju tačke, koje se udaljuju od upravnog pravca.

c) Time je u odnošaju **treći zakon**: tekom razvitka javljaju se zablude, koje potamnuju pravu nauku.

Zablude su u vjerskim pitanjima neizbježive kao i kod svake druge spoznaje. Ta povjest filozofije pokazuje gotovo neprekinuti niz često groteskih duhovnih zabluda. Tako je teologija, čak i u Crkvi, znala zalutati. Samo je Crkvi Krist Gospodin obećao nepogrešivost, biva u vjeri i njezinim vjerskim odlukama. Teologija ima istina neki dio te nepogrešivosti, ali samo u koliko je svjedok crkvene vjere. A što, kada Crkva još nije progovorila, još nije rasudila? Svakako nije isključeno, da jedan dio teologa, osobito u stalnoj perijodi, može zabasati upogled smisla i sadržaja nekih objavljenih nauka. To možemo zapaziti i u naše doba, kako široki teološki krugovi zastupaju među sobom sasna suprotna mnijenja u pitanjima, koja se tiču objavljene vjerske ili čudoredne nauke, pa tu mora biti zabluda ili na jednoj ili na drugoj strani. U takove zablude mogu zapasti samo neki stalni krugovi i u još neriješenim pitanjima, ali vjera Crkve nikako. Stoga je i Crkva osudila Jansenističku nauku, po kojoj bi u Crkvi bilo nastupilo opće potamnjenje (obscuratio) temeljne kršćanske vjerske i čudoredne nauke (Denzinger, Enshyridion symbolorum, n. 1501).

Koje dakle čudo, što se i u pitanju o odnošaju Riječi prema Ocu i prema biti Božjoj pojavile zablude u nekim teološkim krugovima, a to je bilo kao potamnjenje vjere u Kristovo božanstvo. Bilo je dođuše neko doba, kada su razni teolozi mislili, e se tako kriva shvaćanja nijesu smjela pojaviti u prvo doba Crkve. Učeni je Petavius već u svoje vrijeme zastupao protivno stanovište (De theol. dogmatibus II. c. 1, n. 12). U svijetlu novije povjesti dogmi moramo priznati, da je zakon privremenog potamnjenja vjerskih nauka i to kod ograničenog kruga postojao i u pitanju Kristova božanstva.

ć) Ova nas spoznaja vodi do **četvrtog zakona** u dogmatskom razvitku, naime do činjenice: **hereze su uplivilisale na dogmatski razvitak**. O tome postoje pretjerana mnijenja, koja misle da su hereze bile klica dogmi. Sigurno je pravo i povjesnički se može dokazati, da je veći dio dogmatskih odluka nastao povodom pro-

tivnih hereza — sve do odluke u pitanju modernizma. No te su hereze bile samo **povod** odluci, ali ne njezin nutarnji uzrok. Ovo je već sv. Augustin pravo označio, kada piše: »Da se vjera može bolje obraniti protiv heretika, mnogo se toga brižnije istraži i bistrije shvati i življe se zagovara, tu su neprijatelji sa svojim nabačenim pitanjem povod nauci« (De civitate Dei 16, 2). Jednako je arijanizam djelovao na Crkvu, da je ona jednom nabačeno pitanje bolje razmotrila i napokon o tome izdala odluku, energičnije je zastupala božanstvo Kristovo (u koje se vazda vjerovalo) i riješila je skupinu pitanja i to besprigovornim načinom.

č) Crkva je, odnosno nicejski sabor izvršio je ovaj zadatak tako, da je odnos Oca i Sina, Riječi i božanske biti definirao kao odnos jednake biti (homoousios, consubstantialis). Tako moramo spomenuti **peti zakon**, naime **dogmatske formule**. I o tome postoje mnoge krive predodžbe. Stari i noviji protestantizam (osobito Harnack) smatrao svako znanstveno formuliranje kao nadodatak evanđelju, t. j. kao nešto tuđeg u vjerskom sustavu. I modernizam dokazuje pomoću dogmatskih formuliranja, da postoji opća preinaka prvotne nauke. Međutim dogmatske formule nijesu drugo nego **novi izraz**, stalnije shvaćanje, preciziranje već stalne nauke i nadzora. I matematička formula o ploštini kruga ne mijenja tu ploštinu, nego je to tačniji, kraći, tehnički izraz o toj ploštini. Tako je i s dogmatskim formuliranjem vjerske nauke. To možemo dokazati kod svih dogmatskih formula, ali je osobito jasno u formulama nicejskog sabora. Pitanje je bilo o pravom božanstvu Kristovu. Po vjeri je Krist Bog, ali kao Sin, kao Riječ Božja. Protivno su učili monarhijanizam i arijanizam. Prvi je zanjekao razliku između Oca i Sina, Riječi; arijanizam je pripisivao drugu supstanciju Riječi drugu Ocu, dosljedno Bogu. Crkva je pak definirala, da je Riječ iste biti kao Otac, te je naglasila razliku između Oca i Riječi i ipak istu bit Oca i Riječi. U isto je doba time isključena skrovita zabluda grčkih teologa o podređenosti Sina prema Ocu (subordinacionizam). Tu se ispunja riječ sv. Tome, koji veli: »I ako se ove riječi (formule) kao n. pr. osoba, ne nalaze u sv. pismu, ali ipak ovo označuje o Bogu ono, što ta riječ znači. Nužno je bilo, da se raskrstimo s hereticima, pa nas je to i prisililo da prihvatimo nove formule i tako izrazimo staru vjeru. I tu novost ne trebamo izbjegavati, jer nas ne odalečuje od nauke sv. pisma« (Summ atheol. I, q. 29, a. 3 ad 1). I u sv. pismu ima takovih podataka, koji nas oblaščuju na nove formule. Eno su i apostoli aramske izraze božanskog našeg Spasitelja preveli grčkim izrazima. Ovo naglasujemo i protiv onih katolika, koji se više manje hladno drže prema dogmatskim formulama. Nicejski nam sabor pokazuje što znače i koliko vrijede ovakove formule.

d) **Zadnji (6.) je zakon dogmatskog razvitka: Svaka dogmatska definicija jest ishodište i klica daljnog razvitka.** S jedne stra-

ne moramo upoznati i novu definiciju po sadržaju i smislu, a to se polagano zbiva; s druge strane svaka dogmatska definicija kao i svaka nova spoznaja unosi bistrenje, baca svoje svijetlo na drugu područja, podaje nam ključ k rješavanju nastalih pitanja. Tako je bilo kod svega dogmatskog razvitka. N. pr. dogmatske su definicije vatikanskog sabora izazvale veličanstveni razvitak apologetike i dogmatike u primatu; definicija je Bezgrešnog začeca Majke Božje omogućila znanstvenu Marijologiju. I definicija je nicejskog sabora utrla put novim bistrenjima. Već je sv. Atanazij upotrebio istobitnost i njom protumačio odnos Oca prema Sinu. I veliki su se grčki crkveni oci Basilij, Grgur Nišanin i Nazijanski kao i latinski Oci Hilarij, Ambrozij i Augustin oslanjali na istu definiciju i tumačili sve presv. Trojstvo. Nicejska je definicija bila ishodište u svim poznijim dogmatskim odlukama i sve teologije o presv. Trojstvu.

Još bih mogao koješta kazati. No to je dovoljno, da nam pokaže koliko je važan nicejski sabor i za naše dane. Još da upozorim na nešto praktična.

U naše doba postoji kod mnogih ljudi, ne isključivši ni teologe, neopravdan strah pred dogmatskim odlukama: shvaćaju ih kao novi teret. Ovo je stanovište, kako rekoh, sasna neopravdano i nerazložito. Ta svaki katolik znade, da je Crkva pomoću Duha svetoga nepogrešiva u svojim vjerskim odlukama, pa stoga nema tu mjesta našem strahu. Isto je tako svaka nova dogmatska definicija prava **blagodat**. Kako kod profanih znanosti pozdravljamo kao novu stečevinu svaku novu sigurnu spoznaju, tako moramo rado vidjeti svaku novu dogmatsku odluku kao napredak u spoznaji objave. Čim više spoznaja o Božjim stvarima stoji iznad shvaćanja svijeta, tim je veće vrijednosti svaki napredak u području vjerske nauke, tim više kada za taj napredak jamči nepogrešivi crkveni sud. Kršćani su IV. vijeka s veseljem primili definiciju nicejskog sabora. A mi zar da se plašimo pred dogmatskim odlukama? Ta mi tekom vjekova bolje poznajemo objavu i osobito božanski auktoritet Crkve, pa zato i naša vjera mora biti spremnija i veselija. Činjenice su i njihov tók desauvirale sve one, koji su se suprostavili nicejskom saboru; naprotiv sjaju kao svjetionici znanosti i junaci vjere svi oni, koji su ga prihvatili i na njemu dalje gradili. I tu vrijedi riječ Spasiteljeva: »Istina će vas osloboditi« (Iv, 8, 32).

R. M. Schultes O. P. (Rim).

